

GYVIEJI ARCHYVAI

„Atminties kelias 1941–2021“

Tarptautinė komisija kartu su jos iniciatyva įsteigtais Tolerancijos ugdymo centrais, iš kurių vienas yra Varėnos „Ąžuolo“ gimnazijoje, bei kitais partneriais inicijuoja nacionalinį projektą „Atminties kelias 1941–2021“; renginiai vyksta nuo birželio iki gruodžio...

2021 metais minime 80-ąsias holokausto pradžios Lietuvoje metines. Skirtingai nuo didžiosios Europos dalies, Lietuvoje holokausto aukos buvo nužudytos netoli jų gyvenamosios vietos. Praktiškai per kelis 1941 m. vasaros ir rudens mėnesius buvo visiškai sunaikintos Lietuvos žydų bendruomenės.

Šių skaudžių istorinių įvykių atsiminimui Tarptautinė komisija nacių ir sovietinio okupacinių režimų nusikaltimams Lietuvoje įvertinti kartu su jos iniciatyva įsteigtais Tolerancijos ugdymo centrais bei kitais partneriais, inicijuoja nacionalinį projektą „Atminties kelias 1941–2021“. Panašūs renginiai Tarptautinės komisijos iniciatyva vyksta daugiau nei dešimtmetį minint Lietuvos žydų genocido aukų at-

minimo dieną – rugsėjo 23 d., kuriuose kasmet dalyvauja 150–200 mokyklų ir daugiau nei 10 000 dalyvių.

Šiais metais „Atminties kelio 1941–2021“ minėjimo renginiai organizuojami nuosekliai (chronologiškai) sekant skaudžių istorinių įvykių kalendorių. Jie skirti atskirų miestų ir miestelių žydų bendruomenių sunaikinimo 80-mečiams. Lietuvoje yra daugiau nei 200 masinių holokausto aukų žudynių vietų. Būtų labai simboliška šiais metais aplankyti visas arba bent jau didžiąją dalį šių vietų ir pagerbti nekaltas aukas. Taip pat tikimasi, kad šiais metais bus skiriamas didesnis dėmesys visų žinomų masinių holokausto aukų kapaviečių sutvarkymui ir priežiūrai. Be to, prie jų atsiras informaciniai stendai apie vietos žydų

bendruomenės ir jų tragišką likimą nacių okupacijos metais.

„Atminties kelio 1941–2021“ formatas išlieka tradicinis: kaip ir ankstesniais metais minėjimo renginių dalyviai kviečiami susirinkti miestų ir miestelių centrinėse dalyse (kur anksčiau gyveno žydai) ir iš čia pradėti eisenas į jų nužudymo vietas tais pačiais keliais, kuriais buvo varomos Holokausto aukos. Minėjimų dalyviai galėtų atsinešti akmenėlių su ant jų užrašytais čia gyvenusių žydų vardais – tai ir pagarba istoriškai susiklosčiusiai žydų tradicijai ir kapines nešti akmenėlius, ir holokausto aukų įsameninimas. Žudynių vietose vykstančiuose minėjimuose kviečiama išarti šiuos vardus ir prikelti iš nebūties atskirų šeimų ar iškiliausių to krašto



Žydų sušaudymo vieta Senojeje Varėnoje

asmenybių istorijas. Tikimasi, kad ši iniciatyva paspartins paminklų su įamžintais aukų vardais atsiradimą žudynių vietose visoje Lietuvoje.

„Atminties kelio 1941–2021“ partneriais jau suti-

ko būti ir renginiuose planuoja dalyvauti „International March of the Living“ ir „European March of the Living“ organizacijos, kurių oficiali partnerė Lietuvoje yra Tarptautinė komisija. Šios organizacijos nuo

2019 metų yra „Atminties kelio“ minėjimų Lietuvoje dalyvės ir partnerės. 2019 metais „Atminties kelio“ eisenoje dalyvavo 14 užsienio valstybių delegacijų.

MŪSŲ INF.

Mašnyčių kaimo istorija

Dviejų kilometrų atstumu nuo kelio Druskininkai - Vilnius, miškų apsuptyje stūkso mažytis Mašnyčių kaimelis su įdomia praeitimi, kurią ne visi žino; kaimas rašytiniuose šaltiniuose paminimas 1790 metais

1905 metais Rusijos carinei valdžiai leidus mokyklose naudoti lietuvių kalbą, Mašnyčių kaimo gyventojai surinko pinigų, už kuriuos nupirko žemės sklypą ir įkūrė pradžios mokyklą. Nors namo dokumentai siekia 1905 metus, bet ilgametis Mašnyčių kaimo gyventojas Vytautas Kalėda teigia, jog mokyklos veikimo pradžia gali būti apie 1908 metus. Iš to, kad taip greitai įkuriama mokykla, galima spėti, jog dar prieš įvedant lietuvišką kalbą kaime mokytojų daraktoriai. Knygnešiai taip pat neaplenkdavo smėlėtų kelių, vedančių link Mašnyčių kaimo.

Mokyklos pastatas labai paprastas: užėjus į pastatą dešinėje pusėje buvo mokytojo kambarėlis, o kairėje – klasė. Tuo metu nebuvo tokios šventės, kaip rugsėjo pirmoji: tiesiog vaikai nukasa bulves ir ateina mokytis. Vienoje patalpoje mokėsi visos keturios klasės ir dėstė viena mokytoja. Pirmoji mokytoja buvo Jadvyga Kriveliene, gimusi Vilniaus krašte. Ji užaugo pas žmones, kurie ją išvaikino. Baigusi mokytojų kursų, atsikėlė į Mašnyčius ir čia dėstė iki mokyklos uždarymo – 1935 metų.

1935 metais, valdžiai nusprendus uždrausti lietuviškai mokytis, mokykla panaikinama ir perkeliama į Grūtą. Gardino inspektoriaus išsiuntė Mašnyčių seniūnui laišką, kad nuo 1935 metų rugsėjo pirmosios nebebus mokoma namuose, ir viskas perkeliama į Grūtą, o visi vaikai privalės lankyti mokyklą ir mokytis lenkiškai. Tuo pačiu minima, kad Grūtas nuo Mašnyčių nutolęs tris kilometrus, todėl tėvai, kurie nesijus vaikų į mokyklą, bus baudžiami.

Taip ir baigėsi mokyklos gyvenimas. Tačiau tuo šio namelio istorija nesibaigė. Nuo maždaug 1952 iki 1958–1959 metų šiame pastate buvo ambulatorija. Vytautas Kalėda prisimena, jog akušerėmis dirbo Severa Valentukevičienė, Monika Jakavonienė. Šio namo viename gale buvo ambulatorija, o kitame gyveno Justinas ir Kazimiera Jakavonienės su keturiais vaikais. Nykstant kaimui, Justino ir Kazimieros vaikai sodyba pardavė. Džiugu, kad mokyklos namą nusipirko Vilniaus universiteto filologijos fakulteto vertimo studijų katedros profesorė Ligija Kaminskienė ir kartu su vyru Virginijumi, dukra

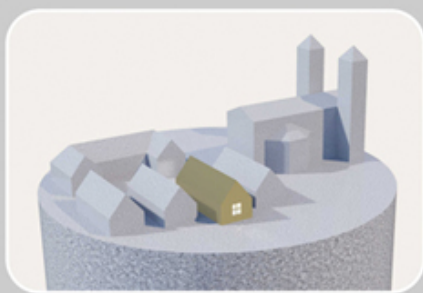
Giedre bei jos vyru senąją mokyklą restauravo. Pastatas iki šiol išlaikęs savo senąjį vaizdą, o užėjęs į vidų jauti mokyklos dvasią. Džiugu, kad atsikėlusius žmonėms buvo svarbi pastato istorija.

Kieme esantis svirnas stovi iki šiol nepakeistas. Tik tiek, kad jame Kaminskų šeima sudėjo visus senus daiktus, menančius šio namo istoriją. Ligijai Kaminskienei pavyko išlaikyti „Vilniaus Aušros“ numerius, kurie įrišti rudu siūlu, o kad okupantų valdžia nesunaikintų, viršuje pritvirtinta lenkiška knygutė. O svirne ant lentynų dideliuose maišuose dar vis guli „Tiesos“ numeriai – Justinas Jakavonis, būdamas laiškanesys ir žinojęs, jog niekas neskaito šio laikraščio, tiesiog jį krovė į svirną. Ir jis išlikęs iki šiol.

Rašydama šį straipsnį bendravau su Mašnyčių kaimo gyventojais, kurie suteikė informacijos: Ligija ir Virginijumi Kaminskais, Vytautas Kalėda, Erika ir Dariumi Jakavoniais, Arūnu Narucku.

Giedrė KARLONAITĖ
Vilniaus universiteto
Istorijos fakulteto
studentė

146-ųjų M. K. Čiurlionio gimimo metinių minėjimo renginiai



Rugsėjo 19 d.

11.30 val. Senosios Varėnos Šv. arkangelo Mykolo bažnyčios šventoriuje:

- M. K. Čiurlionio gimimo vietos įamžinimo paminklo atidengimas (skulptorius Gediminas Piekuras, architektas prof. Gintaras Čaikauskas).

12.00 val. Senosios Varėnos Šv. arkangelo Mykolo bažnyčioje:

- Šv. Mišios, aukojamos kun. Pranciškaus Čivilio. Mišių metu giedos mišrus choras „Harmonija“ (vad. Ilona Zalanskienė);
- Varėnos rajono kultūrai nusipelnusių žmonių apdovanojimas „Sidabrinės bitės“ ženklų ir Varėnos rajono savivaldybės premija;
- Lietuvos nacionalinės kultūros ir meno premijos laureato – „Čiurlionio kvartetas“ koncertas (Jonas Tankevičius (I smuikas), Darius Dikšaitis (II smuikas), Gediminas Dačinskas (altas), Gleb Pyšniak (violončelė)). Solistė Dovilė Kazonaitė (sopranas).



Įėjimas tik su Galimybės pasu.

Renginio metu bus laikomasi visų tuo metu galiojančių Vyriausybės nustatytų saugumo reikalavimų. Renginys nemokamas, jo metu bus filmuojama bei fotografuojama, vyks dalyvių / žiūrovų registracija.